

KHAWVEL SUNDAY SCHOOL NI
November Ni 4, 2018

NAUPANG SUNDAY SCHOOL

THUPUI

Ngaihhlut Tûr Dik

Ziaktu
Dr. A. Lalchandami

Synod Literature & Publication Board

KHAWVÊL SUNDAY SCHOOL NI
November 4, 2018

NAUPANG SUNDAY SCHOOL

THUPUI

NGAIHHLUT TÛR DIK

Ziaktu
Dr. A. Lalchhandami

*Published by
Synod Literature & Publication Board
for
Mizo Sunday School Union*

*2018
Copies - 6,500
(Allrights reserved)*

*Printed at
Synod Press
Aizawl – 796 001
Mizoram*

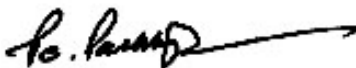
THUHMAHRUAI

Kum 1910-a Khawvêl Sunday School Ni hmasa ber an hman aţang khân kum 2018 Khawvêl Sunday School Ni hi a kum 108-na a ni ta reng mai. He Khawvêl Sunday School Ni-ah hian kohhranho tâna Sunday School ţangkaina leh pawimawhna kan hriat thar leh a pawimawh hle.

Mizoram Presbyterian Kohhran chuan kum 1944 aţangin Khawvêl Sunday School Ni hi hmang ve ţanin, kum 1949 aţang pheî chuan Khawvêl Sunday School Ni-ah hian thupui thlan bîk kan zir ta deuh zêl a. Kuminah pawh hian MSSU chuan Naupang Sunday School lam zir atân ‘Ngaihhlut tûr dik’ tih a thlang a. A ziaktu, Dr. A. Lalchhandamin ngaihnawm taka ziakin a hun takah a rawn theh lût thei a, a lâwmawm hle a ni.

Mizote hi khawvêl changkâna leh hmasâwnna hian min zuan kân bîk loh avângin chûng thilte chu kan hmu a, kan hria a, kan nei ve zêl a. Hmasâwnna chak tak kârah hian ngaihhlut tûr dik hriat pawh thil harsa a ni ţan ta mêk a ni. Kan thupui, ‘Ngaihhlut tûr dik’ hi ram chhûng leh ram pâwna a zirtu zawng zawngte tân ngaihhlut tûr dik min kawhhuhtu ţangkai tak lo ni sela ka ti tak zet a ni.

Khawvêl Sunday School Ni hmangtu leh thupui zirtu zawng zawngte Lalpan malsâwm rawh se.

(REV. P.C. PACHHÛNGA)
Executive Secretary i/c MSSU

**KHAWVÊL SUNDAY SCHOOL NI
NOVEMBER 4, 2018**

NAUPANG SUNDAY SCHOOL PROGRAMME

CHAWHMA INKHÂWM

- Hruaitu : Asst. Superintendent i/c NPSS
 Ṭantu chhiar tûr : 1 Korinth 3:16-17
 Hla sak ho : KHB no. 513-na
Kan zin kawng khawhar takah hian
 Châng sawi rual : Beginner Department
 Zaipâwl : Primary Department
Thilpêk lâk khâwm leh hlan
 Thupui sawi : **Ngaihhlut tûr dik**
Ṭhen khatna
 Thupui sawitu : Leader, Beginner Department
 Zaipâwl : Junior Department
 Hla sak ho : KHB no. 532-na
Khawvêl sum tinrêng leh lunghlu

CHAWHNU INKHÂWM

- Hruaitu : Leader, Senior Department
 Ṭantu chhiar tûr : 2 Tim 2:22
 Hla sak ho : KHB no. 521-na
Ro hlu ka nei, lâwmna thurûk
 Châng sawi rual : Intermediate & Sacrament Department
 Thupui sawi : **Ngaihhlut tûr dik**
Ṭhen hnihna
 Thupui sawitu : Asst. Leader, Intermediate Department
 Zaipâwl : Senior Department
 Hla sak ho : KHB no. 16-na
Aw Pathian, Nang, Lalber i ni

*(Khawvêl Sunday School Ni thawhlâwm hi Bial Treasurer
kaltlangin Synod Office-ah chhûn luh tûr a ni.)*

ṬHEN KHATNA

NGAIHHLUT TÛR DIK

Kumina Khawvêl Sunday School Niah hian **Ngaihhlut Tûr Dik (Value System)** kan zir ho dâwn a ni. Mi tin kan inan loh avângin kan ngaihhlut zâwng leh ngaih pawimawh zâwngte pawh a inang lo thei hle a. Kan ngaihhlut zâwng hian nasa takin kan rilru leh kan mizia a siam a, kan duh zâwng tih nân chuan kan hun, tha leh ngaihtuahnate bâkah, kan sumte pawh kan ui lo ṭhîn. Kan ngaihhlut zâwng leh thil thlîr dân tam tak hi kan pianpui ni lovin; kan thil hmuh leh hriat ṭhîn aṭang te, kan chhûngkaw inrêlbâwl dân leh kan ṭhian kawm aṭangtein a lo insiam ṭhîn a. Tûnlai khawvêlah chuan TV leh Internet (Whatsapp, Instagram, Facebook leh adt) aṭangin khawvêl letliama thil thleng leh hnam dangte awm dân leh nunphungte pawh awlsam takin kan hmuin kan hre thei zêl tawh a. Hei hian kan rilru leh ngaihtuahnate pawh nasa takin a hruai tawh a, kan ngaihhlut zâwngte pawh hmânlai leh tûnlaiah chuan a danglam hle tawh a ni.

Khawvêl hi a ṭhang nasa hle a, thiamna leh hriatnate a pung a, ngaihsân zâwng leh duh zâwng tûrte a tam tain, intlânsiakna kawng hrang hrang zawhin kan buai mur mur tawh a ni ber mai. Kristiante hian hêng zawng zawng kârah hian eng rilru nge put tûr ni ang? Kristian naupangte hi Pathian ring lo mite awm dân anga awm tûr nge kan nih a, kan danglam ngam dâwn? Kan ngaihtuah ngai em? Daniela leh a ṭhiante chu an danglam ngam a, Pathianin a awmpui tlat a, a kalsan ngai lo. A hun takah Pathian ringtu an nihna

ropui taka târ lanin a awm a ni. Keini pawhin Pathian duh zâwnga nun tlat kan tum a, ngaihhlut tûr dik tak kan hriata, kan thlan thiam a pawimawh hle mai. Ngaihhlut tûr dik kan hriat chuan keimahni tân mai ni lovin; kan chhôngkua, khawtlâng, kohhran leh ram tân pawh mi ða leh ðangkai kan ni thei dâwn a ni. Ngaihhlut tûr dik kan hriat loh erawh chuan kan nih tûr ang kan ni pha lo vang a, kan hriat loh hlânin kan lo hnungtawlh fê hman thei a ni.

Ngaihhlut zâwng chu eng nge?

Kan ngaihhlut zâwng leh ða kan tih zâwng insawitîr vek ta ila, a inang lo vang. Khawvêl thlîrna aţanga ngaihhlut zâwng leh Pathian thu aţanga ngaihhlut zâwng a inang thei lo. Thu nei tak nih te, hausa leh ropui tak nih te, mi lâ, hmêl ða leh pian nalh nih te hi khawvêlah chuan kan ngaihlu viau mai thei; Pathian thu aţang erawh chuan hmangaihna te, inngaihtlâwmna leh ngaihdamna te, khawngaihna leh thil phalna te, rinawmna leh dikna te a hlu zâwk. Ngaihhlut tûr dik tak kan hriat chuan, khawvêl ngaihin hausa lo mah ila, nunah hausakna tak, hlimna leh lungawina min petu kan nei zâwk dâwn a ni.

Hausakna i ngaihlu em?

Hausa deuh niha, in nuam leh changkâng deuha chên te, motor duh duh neih theih te, *toys* duh zâwng zâwng lei theih te, ei leh in leh thawmhnawte pawh duh ang ang lei pawp pawp theih te hi a châkawm khawp mai. Mahse, hausakna hi hlimna leh thlamuanna min petu a ni ber lo tih erawh chu kan hriat tel a ngai. Mi lâ leh hausa pui puite hi mi hlim ber leh

nun nuam ber ber an ni lo tlat. Hausak belh zêl duhna avângtein an hah a, an taksa leh rilru a châwl hman lo va, an hausakna chên hman lo an ni duh khawp mai. Kan Bible chuan, *‘Tangka sum ngainatu chuan tangka sumah duh tâwk a hmu lo vang a, hausak ngainatu chuan duh tâwk a hlêp hek lo vang,’* (Thuh 5:10) tih min hrilh.

Pawisa hi ngah tâwk a awm thei lo a ni ang, kan duh belh zêl a, nei belh zêl tûrin kan thawk rim ðîn. Pawisa hmuhna a nih dâwn phawt chuan thil dik lo deuh hlek thlenga tihreh lo mi ðenkhat an awm. Kan Bible chuan, *‘Sum ngainat hi sual tinrêng bul a ni si a, chu chu ðenkhatin an awt a, rinna chu an kal bosan a, anmahni leh anmahni lungngaihna tam takin an inchhun tlang ta chuk a’ a ti tawp mai (1 Tim 6.10).* Hausak hi eng nge kan duh chhan? Hausak kan duh chhan hi nuam taka kan chawlh hahdam theih nân te, kan mamawh zâwng kan neih theih nân te a ni ber.

Sum tam tak neih belh zêl duhna thinlung chuan rilru leh taksa hahna a siam a, duhâmna leh chapona sualah luh mai a awl a ni. Chu chu Pathian duh loh zâwng a ni a, chu ai chuan mahni neih chhuna lungawi hi a hahdam a, kan neih chhun erawh chu hmang thiam thung ila, kan neih mila khawsak thiam ila a ðha ber a ni.

Hmingthan i châk em?

Mi lâr leh hmingthang nih hi a nuamin in ring em? Kalna lam apiangah miin an lo hria a, ngai sângtute pawh an ngah thei si a, a nuam ngawt ang. Mahse, mi lâr nih leh hriat hlawh tak nih hi a nawm viau rualin a hrehawm ve tho niin a lang.

Khawvêl hriat hlawh *filmstar* leh infiammite hian nun zalên an nei thei miah lo nia. Khawlaia an chhuah pawhin a rûkin mi hriat loh leh mi bâwr luih luih loh tûrin an biru ðhîn. Chutianga a nih loh vêk pawhin vêngtu (bodyguard) nêh chhuah a ngai ðhîn.

Kolkata-a chêng Murari Mohan Aditya chuan a kut tin inches 55.5-a seiin a zuah a, *Guinness Book of World Records* chuan khawvêla mipa tin sei berah a puang a ni. Amaherawhchu, a kut tin sei vâng hian hna a thawk thei lo va, nupui a neih loh phah bawk a, a rethei ta lutuk a, sawrkârah ðanpuina a dîl hial a ni. Mi lâh leh hmingthang nih hi hlimna a ni chuang miah lo. Sap zaithiam leh *filmstar* lâh tak takte zîngah pawh nupa inþhen te, nupui pasal vawi eng emaw zât nei tawh te an tam khawp mai.

Lalna leh thuneihna (Power) i ngaihlu em?

Lal tak leh thiltithei tak nih i châk em? A nuamin kan ring ti rawh u? A nawmna chen pawh a awm ngei ang. Lal leh thuneitute chu miten an thu an ngaichâng a, an duh zâwng zâwngin thil an kalpui thei a ni. Chu vâng chuan thuneihna inchuhnate pawh a nasa fo ðhîn. Thuneihna channa tûr a nih chuan thil dik lo deuh pawh tih mai hreh lohna te, mi huatna te, mi erna te a hring chhuak thei bawk. Lal tak nih hian hlimna min pe dâwnin kan ring a ni mai thei. Mahse, mihring thuneihna hi chu a rei lo, tâwp chin nei a ni. Pathian thu chuan '*dam chhûng ropuina lem, Pathian aþanga chhuak ni lo*' a ti mai a ni.

America President-te hi an ropui êm êm a, khawvêlah chuan mi thiltithe i berte zînga mi an ni. Mahse, president ða tak pawh ni se, an lal tâwp hun a awm ðîn. Sipai chakna hmanga thuneihna chuh luite pawh an awm bawk, chûngte tâwpna chu a ropui ngai lo. Pathian chauh hi lalna leh thuneihna tak tak neitu chu a ni tih kan hriat reng a pawimawh.

Ngaihhlut tûr dik hretu Lal Solomona

Solomona chu a pa Lal Davida a thih khân a pa aiah Israel-ho zawng zawng lalah a awm ta a. A pain a thih dâwna thu a chahte chu ða takin a zâwm a, a chungah pawh Pathian a lâwm hle a ni. Zan khat chu a mumangah Pathian a rawn inlâr a, Pathian chuan, “Dîl teh, eng nge ka pêk ang che?” a ti a. Lal Solomona chuan, “Aw Lalpa, ka Pathian, naupang tak ka ni a, rorêl dân ða pawh ka hre lo; chuvângin, i mite rorêlsak tûrin hriatna thinlung min pe ang che, a chhia a ða ka thliar theih nân,” a ti a. Solomona chhâna chuan Pathian chu a tilâwm êm êm a, “I tân dam reina te, hausakna te dîl lova, rorêl thiamna i dîl zâwk avângin, i dîl ang ngeiin finna leh hriatna thinlung chu ka pe ang che. Chu bâkah i dîl tel miah loh hausakna leh ropuina pawh ka pe bawk ang che, i dam chhûng zawngin nangmah ang rêng rêng an awm lo vang,” tiin Pathian chuan Solomon-a chu a hrilh a ni.

Engte nge kan ngaihhlut ve ang?

1. Keimahni: A hmasa berah chuan keimahni ðeuh hi kan hlutzia kan inhriat chian hmasak a pawimawh. Pathianin a duh taka a siam vek kan ni. Kan pianhmang a la famkim hma hauhin min hre vek a, kan pêng zawng zawng hi Pathianin a lehkhabuah a chhinchhiah vek a ni tih Bible-ah kan hmu.

Pathianin min siam dân hi a ropui êm êm a, khawvêlah hian keimah ang chiah hi pakhat mah an awm lo, Pathianin kan nih dân tûr ang taka a bîk taka a duan vek kan ni. Chuvângin, Pathian ngaihin kan hlu tak zet a ni. Min siam dân ang chiaha lungawi hi a pawimawh khawp mai. A bîk takin tleirâwl chhuah hlim hian dârthlangah kan inen a, kan lung a awi lo fo thîn. Kan vun rawng te, kan sam awm dân te, kan pian te hi kan duh khawp lo thîn.

Pathian ta kan ni a, Thlarau Thianghlim in kan ni bawk tih kan inhria em? Pathian in chu a thianghlim a, tihkhawloh tûr a ni lo tih Bible-in min hrih. Chuvângin, kan nihna hi kan hriat chian a pawimawh hle. Kan taksa tha taka enkawlte hi kan mawhphurhna a ni. Kan kawchhûngte hi a thianghlim êm êm a; awm lo tûr emaw, a hnathawh tûr ang tibuaitu thil tê reuh tê emaw pawh awm se, kan taksain a tuar mai thîn. Kan taksa hi Pathian in a ni tih kan hriat loh avângin kuhva, meizial, sahdah, tuibûr, zû leh ruih theih thil dang kan taksa tâna tha lotea kan tibawlhhlawh thîn hi a pawl tak zet a ni. Naupan lai chuan putlingin mei an zu lai; sahdah leh tuibûr an hmuam leh kuhva an eite hi kan hmu thîn; naupang tih ve tûrah kan ngai lo tlângpui. Amaherawhchu, tleirâwl chhuah tantirh hian intihpuitlin nân te, intihpa nân te, rual pâwl duh vâng tein a nghawng tûr leh a zûnzâma uai (addict) theih a nihzia hre lovin lo tih ve chhin mai kan châk thîn. Kristian naupangte chuan hêng kan taksa Pathian in tibawlhhlawh thei lakah fihlim tûra kan rilru kan siam tlat a pawimawh a ni.

Kan dam chhûng hun kan hman dân hi kan duhthlannaah a innghat lian hle. Pathianin a duh taka a siam kei hian ka duh

chuan zû leh ruih theih thil dang tihchhiat tûrin ka taksa hi ka hlân thei, ka duh chuan chûng ka taksa leh rilru leh thlarau tichhe thei laka fihlim tûrin duh ka thlang thei. Ka duhthlanna hian eng nge min thlenpui dâwn tih erawh kan ngaihtuah chian a pawimawh. Zahna leh mualphona, rûmna leh ãahna, hrisêl lohna leh dam rei lohna, a tâwpah pheh chuan hremhmuna min hruai thleng hial tûr hi kan thlang duh chiah em? Tlangvâl pakhat chuan, “Thian ka nei si lo va, thian kawm ve ka duh si a, an tih thîn angin drugs-a inchiu ka chîng ve ãan ta a; mahse, chu ka duhthlanna chuan HIV hrik min pe ta a, ka inchiu êm êm a, inchiu a sâwt tawh si lo,” tiin a sawi a ni.

Thil sual leh ãa lo chu a awm reng dâwn, hnaivai takah hian kan lâk theih maiin a awm reng ang, tûn aia nasate pawh hian sualna kawnga min hruai theitu tûr hi chu a la pung hial zâwk ang. Mahse, Pathian fa duh tak, a duh ang taka a duan, nunna pakhat chauh a pêk, a thisena a lei kan ni tih kan inhriat chuan kan hlu a ni tih kan inhria ang a, hêng thil ãa lo hian min tihbuai kan phal lo vang.

2. Chhûngkua: Kan ngaihhlut tûr pahnihna chu chhûngkua a ni. Mihring hi mahni chauha awm tûra duan kan nih loh avângin Pathianin chhûngkua hi a siam a ni. Mi zawng zawng hian chhûngkua kan nei vek. Chhûngkuaah chuan nu leh pa te, unau te, a thenah chuan pi leh pu te pawh an awm a, kan chhûngte tluka min hre chianga, min hmangaihtu hi an awm lo. Chhûngkua chu inhmangaiha, inenkawl tawna, harsatna te, lungngaihna te, lâwmna te inãawm kan ni. Harsatna eng pawh tâwk ila kan chhûngte hi eng tik lai pawha kan bula awma min ãanpui rengtu an ni. Khawvêlah chuan kan himna

kulhpui chu kan chhûngkua hi an ni. Kan harsat ber lai pawha inthlahrung miah lova kan tlûk loh theihna chu kan chhûngkua hi a ni.

Chhûngkua aţanga kan zir chhuah tam tak hi chu khawi sikulah mah kan zir ngai lohte an ni. Chhûngkua aţang chuan phût lêt loh hmangaihna (unconditional love) awmzia te, inngaihsak tawn hlutzia te, inpawisak tawn pawimawhzia te, ţanrualna leh thawh hona hlâwkzia te, mahni hmasial hauh lova mi dangte nêna rêm taka nun hote kan zir a ni.

Chhûngkuaah chuan nu leh pa an pawimawh ber a, kan Bible-ah hian chhûngkuaa mi tinte awm dân tûr pawh chiang taka zia a ni. Pa ber chu chhûngkaw khai dingtu a ni a, a thu ber a, nu pawhin pa thu chu a ngaichâng tûr a ni. Fate tân chuan nu leh pa thu awih tawp mai kha kan tih ve tûr a ni. Pathian thu chuan kan nu leh pate thu awiha, chawimawi tûrin min hrilh a. Chutianga kan tih chuan kan tân a  a dâwn a, dam reina a ni nghâl a ni tih min hrilh.

Tûnlai naupang zîngah intifing, thil intihria, nu leh pa thu awih lo an awm fo mai. Pathianin nu leh pate hi nasa taka a thuam an ni a, zirna lamah an sâng lo pawh a ni thei. Fate enkawl kawngah Pathianin finnain a thuam tlat a; chuvângin, kan nu leh pa emaw, min enkawltu kan pi leh pute emaw thu awih hmasak phawt hi kan tih tûr a ni a, kan tân a  a ber bawk. Theihtâwpin min enkawl a, kan damlohvin min bâwisâwm a, kan lâwmin min lâwmpui a, kan tân ui an nei ngai lo. Kan  atna tûr a nih chuan na tak pawhin min hau va, hrem te pawh min hrem  hîn; min hmangaih tlat avângin. Hun harsa kan pal tlang lai pawhin min thlahthlam ngai lo.

Chhûngkaw ʈa leh hlim din tûrin hêngte hi a pawimawh:

(1) Chhûngkaw ʈang rual apiang hi chhûngkaw ropui an ni a, chutiang tûr chuan kan chhûngkaw ʈatna tûra kan inpêk ve a ngai. Kan tih ve theih tam tak a awm – chhuat phiah leh insûk te, chaw ei siam leh thlêng seng te, in chhûng tihfai leh kan thawmhnaw rem fel te, an mi tirhnaa hnial lova kal mai ʈin te hi a pawimawh hle.

(2) Chhûngkuaa inkawmngaih a pawimawh a. Thil chi hrang hrang tih ho ʈîn te, thil sawi ho tam te, ngaih dân inngaihthlâksak tawn te, harsatna leh lâwmna inhrilh tawn fo te hi a ʈa êm êm a ni.

(3) Chhûngkuaa kan hlim tlân zâwk theih nân kan chhûngkuaa mi tinte duh zâwng leh châk zâwng te, theihna leh chak lohna lai te pawh kan inhriatpuia, kan inpawm tlân a pawimawh.

(4) Chhûngkaw inngaihsak leh induat tawn ʈîn kan nih a pawimawh hle. Lâwm thu inhrilh te, hnathawka chhuak lo haw lo lawm thiam te, an mamawh tûr âwm, tuisik no khat lek pawh lo ngaihtuahsak zung zung nachâng hriat te hi a lâwmawm hle ʈîn.

(5) Chhûng inkhâwm neih ʈîn hi a pawimawh hle bawk. Pathian min hmangaihna leh min vên himna zawng zawng te, a malsâwmna kan dâwn zawng zawng te ngaihtuah Chiang Ila, a hnêna lâwm thu sawi hi a ʈul tak zet a ni.

3. ʈhiante: Kan ngaihhlut tûr dang leh chu kan ʈhiante hi an ni. ʈhiante hi an hlu êm êm a, kan nun min tihlimtu leh rilru hrisêl kan neihna kawnga min puitu ʈangkai tak an ni. ʈhian

ṭha chu kan chhûngkaw dawta kan tâna hlu berte an ni. Ṭhian ṭha bulah chuan thlamuang takin kan awm thei, ṭanpui kan ṭul hunah pawh kan bula ding reng ṭhînte an ni. Ṭhian ṭha tak nei tûr chuan ṭhian ṭha tak kan nih hmasak a ngai a. Ṭhian tân chuan hun pêk te, mahni insiam rem theih te, an tâna rinawm te leh anmahni ngaih pawimawhte a ngai ṭhîn.

Ṭhianté hi kan mamawh êm êm a; amaherawhchu, ṭhian ṭha thlan thiam a pawimawh thung. Ṭhian, sual lam kawnga kan thurualpui theih hi chu kan tân ṭhian ṭha an ni lo va, an tân pawh kan ṭha bik lo va; chuvângin, inkawm loh mai tum tûr a ni.

Tleirâwl lai hi ṭhian kan ngaih pawimawh êm êm lai a ni a, chhûngte leh nu leh pate ai pawhin kan ṭhianté hi kan dah pawimawh zâwk ṭhîn. Ṭhianté tih ang, an inchei dân ang leh an titi duh zâwng ang zawm ve loh chuan ṭhian nei dân lova inhriat tlatnate hi tleirâwl zîngah a tam duh. Tleirâwl lai hi thil tihchhin châk lai a ni bawk a. Chuvângin, hêng hunah hian kan fimkhur loh chuan thil chîn ṭha lo tak tak, kan nun tichhe theitu leh kawng dik lova min hnûk lût theitu chîn ṭan hun a ni thei. Ṭhian hova thil tihte a nuam a; chuvângin, Kristian naupang tih âwm tak, nu leh pate bulah pawh kan pho lan ngam tûr thil kan tihpui theih ṭhian thlan thiam a ngai êm êm a ni.

Tûnlai tleirâwl zînga kan uar êm êm chu computer games/mobile games khelhi a ni. Computer games/Mobile games khelhi a nuam êm êm a, ruihchilh theih a ni. Hei hian hun, rilru leh ngaihtuahna nasa takin a ei hek a, zirlaiah bahlah phah nân mi tam takin an hmang mêk bawk. Games khelhi hrât hi

taksa hrisêlna atân pawh a ðha lo va, rilru hrisêl lohna pawh a keng tel thei bawk a. Mi ðhenkhat chu games khelh an tui lutuk a, ðhianthe pawh ngaih sak miah lovin tlaivâr ðhak ðhakin mahni computer hmaah an ðhu ngat ngat thei a ni. Games ðhenkhat phei hi chu ðha lo tak tak, nunrâwnna leh mi pawisak lohnate neihtîr thei a ni a, chesual thei lova inngaih nate hial a neihtîr thei bawk. Chuvângin, games khelh chin tâwk hriat te hi a pawimawh hle a. Games khelh nasat aiin ðhian ðha kawm a hlâwk zâwk tih hriat tûr a ni.

Ðhian ðha neih hi a hlu êm êm a, ðhian ðha tak Pathian hnêna dîl nachâng hriatte hi a pawimawh. Mi dangte tân pawh ðhian ðha ni tûra kan in pêk ve pawh a pawimawh tel a ni.

4. Kohhran: Kan ngaihhlut tûr dang leh chu kohhran hi a ni a, Pathianin amah ringtute inpâwl hona tûr leh kan intihchak tawwna tûr atâna min dinsak a ni. Kohhran hi kan tân a hlu êm êm a, kan thlarau tâna kan chaw lâkna ber a ni. Mizorama kohhrante kan vânnaihna êm êm chu Sunday School kan nei hi a ni. Naupangte tân Beginner aţanga Senior Department thleng kan nei a, hetiang Sunday School ðha hi khawvêl hmun dangah a awm bîk chuang lo. In lamah Pathian thu ngaihthlâk tûr kan nei lo a nih pawhin, Pathianni tin Pathian leh kohhranin a ruat zirtirtuten inbuatsaihna ðha tak nen Pathian thu min hrih ðhin hi, kan hriat loh hlân hian kan nun hruaitu leh Pathian min hnaih tîrtu a ni a, Pathian lama ţang tlatte chu Setanan a hnaih ngam lo va ni. Chuvângin, kohhran ropui tak Pathianin min pe hi a lâwmawm tak zet a ni.

Kohhran hi Pathian thu kan zirna a nih bakah nun dân leh puitlin kan zirna hmun pawimawh tak a ni a. Tih âwm leh âwm lo te, mi dangte nêna nun ho te, insûm theih leh mahni inthunun te kan zir chhuahna a ni a. Chu mai bakah thuawih leh zaidam te, hun ngaih pawimawhna te, mi dangte ngaihchân thiamna te pawh kan zir tel bawk. Zai leh solfa zirna hmun ða ber a ni a, committee dân thiamnate leh thil dang tam tak kan hriat loh hlâna kan zirna hmun a ni. Kohhrana tel tlat ðhînte chu an puitlin hnu pawhin an fel a, thil tih vêl rêng rêng pawh an zeî tlat ðhîn.

Kohhran hian naupangte a ngai pawimawh êm êm a. Tûnah chuan kohhran tinah chawhnu lama naupang leh tleirâwl inkhâwm ða taka kalpui a ni a, kan vânei hle. Naupang ðhenkhat chawhnu inkhâwm aia thil dang, infiam leh game khelh thlang zâwk te, len kual mai mai thlang te an awm ðhîn; heng hi mahni tân a pawî ðhîn a ni. Naupang zawng zawngin Sunday School leh chawhnu inkhâwmte hi ngai pawimawh ila, kan inçhîr ngai lo vang.

Pathian kan hnaih hi kan tân a ða ber a, kan dam chhûnga lâwmna leh thlamuanna min petu a ni a, kan thih hnuah pawh vânrâm min hruai thlengtu a ni. Kohhran hi Pathian kan hnaihna kawnga min hruaitu ber a nih avângin kohhran hi kan hlat lohva, kan belh tlat reng hi a pawimawh.

5. Hun: Khawvêla mi zawng zawngin angkhat veka kan neih chu hun hi a ni. Hun hi tui luang anga sawi a ni ðhîn bawk, a liam tawh chu engtin mah a lo kîr leh thei tawh lo. Chuvângin, kan hun neihte hi ðangkai tak leh awmze nei taka kan hman

thiam a ngai. Mi rilru nei leh nei lo chu kum sâwm a ral meuh chuan a lo inthlauh theih viau tawh thîn. Chuvângin, kan tûn hun zêl hi hman th̄at a pawimawh. Nakin kan tih chhûng hian kan hun th̄a tam tak a lo ral hman tawh thîn a ni. A hun taka thil tih thîn chîn hi hun khawh ral lohna a nih mai bâkah, hun th̄angkai taka hmanna a nih avângin a pawimawh êm êm a ni. Zirlai tam tak chuan hun th̄awl an neih laiin lehkha an zir th̄a peih lo va, exam dâwnah th̄an an la thar a; zirna hun tlem tawh takah an zirlai an thiam bel hman tawh lo va, rilru hah takin exam an hmachhawn thîn.

Hun hi daihzai taka hman thiam a pawimawh hle. Zîng taka thawh chuan zîng kârah hian thil tam tak a tih hman a ni. Tûnlaiah hian zîng kâr hun th̄a zawng zawng mut nâna hmang daiha, zân lamah thil th̄angkai thawk chuang mang si lova men rei chiam kan chîng ta viau mai hi sim a ngai a ni. Hun hi a liam zêl si a; chuvângin, nakin atân tûna kan hun tawn mêk zêl hi th̄angkai taka hman kan tum th̄euh dâwn nia.

ṬHEN HNIHNA

Chawhma lamah khan kan ngaihhlut tûr thil chi hrang hrang – keimahni, chhûngkua, ṭhiante, kohhran leh hun tih kan zir ho tawh a; chawhnu lamah erawh hi chuan mihring mizia, nungchang khawih thei lama ngaihhlut tûr dik, nungchang ṭha leh mawi min neihṭûr thei (moral values) lam kan thlûr thung ang. Ngaihhlut tûr zawng zawngte hi kan sawi vek sêng dâwn lo va; amaherawhchu, Kristian naupangten ngaihhlut tûr dik kan lo hriat theih nân a pawimawh zual kan ngaithla ho vang. Hêng ngaihhlut tûrte hi ngaihlua, a taka nunpui kan tum tlat hi Pathian duh zâwnng a ni tih kan hre reng dâwn nia.

Tlâwmngaihna: A hmasa berah chuan hnam dangte laka danglamna kan neih leh Mizo nih tinuamtu tlâwmngaihna ze ropui tak hi kan ngaihlu deuh deuh tûr a ni ngei ang. He Mizo ze ropui tak hi hnam dangin an neih ve loh a ni a, kan hnam ro hlu a ni.

Hmânlai chuan khaw khata mi tlâwmngaite chu mi hriat hlawh, mi zawng zawng ngaihsân an ni ṭhîn a; khaw tinuamtu, khaw chawi kângtu leh khawtlâng inngahna leh himna an ni ṭhîn. Tûnlaiah chuan hmânlai nêna kan nun dân a dang ta hle mai a; kan hnathawh ṭhin te, kan khawsak dân te pawh a inang tawh lo va ni. Chu vâng chuan he kan hnam nun ze mawi tak hi kan theihngihl mai ang tih hi a hlauhawm tawh hle a ni.

Mi tlâwmngaite chu mahni hrehawm pawh pawisa lovin mi dangte ṭanpui tûrin an pên chhuak ṭhîn a, hnatlân leh hnathawh nikhuaah, mi dang phût miah lovin a hmahruaitu leh a tâwp thlenga hnu dâwltu an ni. Fak leh chawimawi an

phût lo va, ãanpui ngai an hmuh chuan an ãanpui tawp mai a, mahni ei ai pawh mi dangte an kian thei ãhîn a ni.

Jakoba 4:17-ah chuan ‘*Tu pawh thil ãha tih tûr hriaa ti si lo chu a tân sual a ni*’ a ti a. Chuvângin, tlâwmngaihna hi a Mizo êm êm a, Pathian thu nêen pawh a inrem thlap bawk a ni. Tlâwmngaihna chuan mi dangte tâna malsâwmna nih a keng tel tlat bawk a; chuvângin, he tlâwmngaihna ze ropui tak hi theihngihl lova, kan chhawm nun deuh deuh a pawimawh a ni.

Aia upa zah thiam: Aia upate zah hi thil mawi leh ãha tak mai a ni a, zah tih hi hlau tih nêen chuan a inang lo. Aia upate chu eng vângin nge kan zah ang? Keini aiin an upa zâwk a, thil tam tak lo paltlanga hre tawh leh lo tawng tawh an ni a, an zahawm a ni. Kan nu leh pate emaw, kan pi leh pute emaw an nih ngat pheî chuan, an enkawlna hnuai sei lian kan ni a, anmahni avâng a tûn dinhmun thleng thei kan nih avângin kan zah an phu a ni.

Mi ãhenkhat, tar leh upate duat leh ngaihhlut nachâng hre lo, ãanpui ãhîn tûr a ni tih hre lo an awm ãhîn hi a pawî hle a, hei hi an hriat loh vâng a ni. Pi leh pu neihte hi vânnaihna a ni a, kan hmangaihna leh ngaihsakna lantîr fo tûr a ni. Kum upa ãhenkhat kawnga kal chak tawh lote emaw, motor kawng kân ngai emaw kan hmu a nih chuan puiha, kaih nachâng hriat te hi a pawimawh hle.

Aia upate ãawng khalh te, hnial zuah zuah te pawh hi a mawi lo khawp mai; tih loh tûr a ni. Kan ngaih dân a inang lo a nih pawhin, an sawi tûr an sawi zawhah ãawng ve chauh nachâng hriat te hi a finthlâk zâwk fo.

Hmangaihna: Hmangaihna hi Pathian ze ril tak leh Pathian laka chhuak a nih avângin a hlu tak zet a. ‘Khawvêla hrehawm ber chu hmangaihtu neih loh hi a ni,’ ti te pawhin an lo sawi ðhîn. Kan nu leh pate leh kan chhûngte hian min hmangaih êm êm a; mahse, min hmangaihna hi naupan lai chuan kan hre thiam lo fo ðhîn. Min hmangaih avânga min zilhna te, thu ðha min hrilh ðhîn te kan ngaithla ðha peih lo va, kan ning mai ðhîn a. Kan hriat thiam rih loh vâng mai zâwk a ni.

Mizote hi hmangaihna lantîr thiam lo leh zak deuh tlat hi kan ni a, kan chhûngte kan hmangaih a ni tih lantîr hi kan zir a ngai a ni. Kan nu leh pate kan hmangaih a ni tih lantîr nân chuan an thu awih te, thil tihsak te, an lâwm zâwng zawnsak te kan ti thei a ni.

Unaute inhmangaih taka inkawm dial dial ðhîn hi a hlu êm êm. Unau inhmangaih lo tân chuan khawvêl hi hmun hrehawm tak a ni thei. Kan unaute chu kan ðhian ðha ber, kan mangan lai pawha min ðanpui rengtu tûr an ni.

Hmangaihna chi dang leh chu hmeichhia leh mipa inhmangaihna hi a ni a, chu hmangaihna siamtu chu Pathian a ni a, a thianghlim êm êm a ni. Tleirâwl ðan tirhin hmêl duh zâwng kan nei ðan ðhîn, thil âwm lo a ni lo, hmêl ðha tih zâwng neihte hi Pathian remruat dân a ni. Ngaih zâwng leh duh zâwng nei lo ila, nupui pasal pawh kan innei lo mai thei a ni. Tleirâwl lai hian hmangaihna tak tak awmzia hre rual kan la ni lo va, ngaih zâwng lâk thutak hun pawh a la ni lo tih hriat a pawimawh. Râlkhata hmêl ðha lo intih kha tleirâwl lai chuan duhtâwk a ðha ber. Tih tûr hmasa – lehkha zir leh mahni kea

ding thei tûra inbuatsaih kha ðha takin ti phawt ila, chumi hnuah chauh ngaihzâwng tak tak chu neih tum chauh tûr a ni.

Remna: Khawvêla hmun hrehawm ber chu inrem lohna hmun hi a ni. Inrem lohna chuan inhuatna te, insawichhiatna te, indona te thlengin a thlen thei a ni. Remna awmna hmunah erawh chuan hlimna, himna leh thlamuanna a awm ðhîn. Inremna awm tûr chuan mahni hmasial a theih loh va, mi dangte dinhmun hriat thiampui a ngai ðhîn thung.

Remna hi a hlut êm avângin remna siamtu zâwka ðan hi Pathian thu awih tân chuan kan tih tûr a ni. ‘*Remna siamtute chu an eng a thâwl e, Pathian faa vuahin an la awm dâwn si a*’ tiin Isua ngeiin a sawi a ni (Mt 5:9). Chhûngte, unaute leh ðhiante nêh pawh inhauh leh inhnial châng kan nei ðhîn, kan ngaih dânte pawh a inang lo fo vang. Inhnial buai vaka, intihtauh leh inhuat zui mai te pawh thil awl tak a ni. Chutiang hunah chuan Kristian naupang chuan inremna tûr a nih chuan a dawih zâwka ðan hreh miah loh tûr a ni. “Ka tih palh, min ngaidam rawh,” tih hi tu tân pawh ngaihlhâk a nuam a, sawi hreh ngai loh tûr a ni. Hetianga kan tih ðhin chuan tu man min haw lo vang a, kan chhûngte leh kan ðhiante nêh pawh inrem takin kan awm thei ang.

Dawhtheihna: Dawhtheihna hi thlarau rahte zînga mi a ni a, nghah vêng vêng peihna ti te pawhin a sawi theih ang chu. Kan nu leh pate pawhin min hmangaih avângin kan chungah an dawhthei ðhîn a ni. Nausên kan nih lai aţangin min enkawl a, kan damlohvin min duat a, min pua a, kan nawrha kan ðah vak vak châng te pawhin dawhthei takin min dawm ðhîn a ni.

Kawng tinrênga hlawhtlinna nei tûr chuan dawhtheihna neih hi a pawimawh a. Dawhtheihnain thiamna leh theihna a tipung thîn a ni. Zirlaiten an zirlai thiam tûr chuan dawhthei taka an zir tâng tâng a ngai thîn. Inkhêl thiamte hlei hlei hian mahni inthununin, hah leh peih loh sawi lovin nasa takin an bei thîn a, chu chuan an thiamna leh theihna a tipung thîn. Hlawhtlinna te hi vawilehkhatah neih mai theih a ni lo. Chinese bamboo an tih mai, mau chi khat chu hneh taka tui pêk reng a nih pawhin kum nga chhûng eng mah to hmuh tûr a awm lo va. Kum nga hnuah chuan a hnah chawr tlêm a lo lang a, chumi chinah erawh chuan hmuh theihin a thang lian thei thung a, kê ruk chhûng lekin feet 90-a sângin a thang lian thei a, ni tin inches 39 vêla sangin a thang thei a ni. Kum nga chhûng khân a lang lo lamah a zung a lo inbuatsaih char char a ni. Chutiang chiah chuan, kawng tinrênga hlawhtling tûr chuan dawhthei taka kan inenkawla, kan inbuatsaih char char a pawimawh êm êm a ni.

Chhûngte leh thianta nêna inlaichinna tha leh tlo nei tûrin dawhtheihna bawh kan neih a ngai a. Dawhtheihna nên chuan mi dangte dinhmun hriat thiampuina te, insumtheihna te, zaidamna te a neih a theih a ni. Tu mah mi fel famkim kan awm loh avângin, inhriat thiam tawwna leh indawh tawwna lo chuan inngeih taka awm khâwm a harsa thîn. Miin dawhtheihna a neih loh chuan thil ho tê têah huat tûr leh ngaih theih loh an nei thuai mai thîn.

Mahni hun nghah theih hi thil pawimawh tak a ni bawh. Ruai theh nikhuaa chuhhelh te, sikul bân leh inkhâwm bâna chhuah hmasak tuma mi nêk chîn te, thil lei dâwna kan aia

hmasa kal khalh ƣalh tum te hi thil zahthlâk tak a ni. Ram changkângah chuan engkim hi mahni hun thlen hunah an ti mai ƣhîn; chutiang a nih loh chuan buaina a awm hma êm êm a ni. Chuvângin, dawhthei taka mahni hun nghah kan thiam a pawimawh.

Ngilneihna: Ngilneihna hi mihring miziaah chuan duhawm ber pâwl a ni ngei ang. Ngilneihna nei mi rêng rêng chu mi ƣha an ni a tih theih. Kan chhûngte leh kan ƣhiante chungah ngilneihna lantîr hi chu kan ti thei mai. Mahni aia rethei leh ƣanpui ngai zâwkte, eng mah min tihsak lêt thei lote chungah ngilneihna leh khawngaihna lantîr hi a hlu lehzual a, Pathian duh zâwng pawh a ni.

Lal Isua kha ngilneihnaa khat a ni a. Damlo, phâr, mittel leh kebai a hmuhte khân a khawngaih êm êm zêl a, a tidam zêl a ni tih Bible-in min hrilh. Mihringte chungah chauh ngilneihna hi kan lantîr tûr a ni lo va; ran, thing leh maute chungah pawh kan lantîr ve ƣhîn tûr a ni. Rannung leh ramsa zawng zawngte hi Pathian siam vek an ni a, na hre thei vek an ni a, chhah emaw, tihnewmna emaw a ƣha lo a ni. Thing leh maute pawh Pathianin kan tâna a siam an ni a, kan thing leh maute hi a hlutna kan hriata, a tichhe zawng emaw, a tichereu zâwng emawa kan awm loh hi kan tân a ƣha a ni.

Rinawmna: Chhûngte laka rinawm te, ƣhiante laka rinawm te, mahni hnaa rinawm te, sum leh paia rinawm te hi an ngaihsânawmin an zahawm êm êm a ni. Kan Bible chuan, “*Lalpa chu ring la, thil ƣha ti rawh, he ramah hian awm la rinawmna ûm zêl rawh,*” (Sam 37:3) tih min hrilh. Rinawmna

hi eng vângin nge kan ngaihhlut ang? Pathian hi a rinawm tlat a, amah ringtute chu kawng tinrênga rinawma kan awm hi a duh a ni. Mi rinawmte chu Pathianin a hre reng a, a kalsan ngai lo.

Rinawmna hi mi dangte lakah chauh a ni lo va, Pathian leh mahni lakah kan rinawm hmasak a ngai. Josefa kha Potifara nupuiin a thlêm khân, “Pathian lakah thil sual engtin nge ka tih theih ang?” a ti daih. Pathian rinawmzia a hre Chiang a, Pathian leh ama tân a rinawm tlat a ni. A rinawmna avângin tân inah hrehawm takin a tâng a; mahse, tân inah pawh chuan Pathianin a theihngihl lo. A tâwpah chuan chuta ta chu lâk chhuahin a awm a, Aigupta ramah lal takin a awm ta a. Aigupta ram chhông leh a chhehvêl mipuite tãm nasa tak an tuar tûr laka chhanhimituah Pathianin a dah ta a ni.

Mahni hna chanpual t̄heuh rinawm taka thawh te hi Pathian rawngbâwlna ropui tak a ni. Kan hna erawh chu a inang lo thluah ang. Naupangte tân chuan kan zirlaite t̄ha taka zir te, taima taka inkhâwm te hi kan hna chanpual a ni a, chu chu rinawm takin ka ti ve mai tûr a ni. Mi tam tak chu mahni lakah pawh rinawm lovin mahni leh mahni kan inbum t̄hîn. Lehkha zir âwm taka lana zir si loh te, chhôngte hauh hlauh vâng chauhva zir hrâm hrâm te hi mahni inbumna a ni. Mi t̄henkhat, hun t̄ha an neih laia lehkha zir peih lo, exam-naa entawn chîngte pawh an awm t̄hîn. Hei hi rinawm lohna lian tak a ni a, chîn miah loh tûr a ni. Chu ai chuan mahni theih ang tâwka taimaa zir chuan Pathianin min t̄anpui t̄hîn a ni tih hriat reng tûr a ni.

Insûmtheihna: Insûmtheihna hi Tirhkoh Paulan thlarau rah a sawite zîngah khân a tel a. Mi insûmthei takte hi an

ngaihsânawm a ni. Insûmtheihna hi kawng hrang hrangah a pawimawh a, ei leh in chungchângah pawh tui tih zawng a nih avânga ei ÷euh chîn te hi thil ÷a ber a ni lo. Entîr nân – thil mawm lutuk te, thil thlum lutuk te, thil hâng lutuk te hi ei chin tâwk hriat ngai a ni. Insûm miah lova, duhtâwka ei chîn hi a rei deuh hnua taksa hrisêl lohna thlen theitu a ni. *Ei tam i duh chuan ei tlem rawh* tih a nih kha. Daniela te ÷hianzaho kha ei tûr ÷a, lal chaw leh uain pêk an tum khân intihbawlhhlawh an duh lo va, thlai leh in tûr tuisik chauh an thlang a; mahse, hêng lal chaw leh uain eia, in ÷hînte ai mahin an hmêl a ÷a zâwk tih Bible-in min hrih.

Zûk leh hmuam chi te, ruih theih thil chi rêng rêng hi chu naupang kan nih lai aţangin tih chhin miah loh a ÷a ber. Tûr nei a nih avângin, taksa a luh tawh chuan min bawih thuai mai a, sim leh a har tawh hle ÷hîn. Mi tam zâwk hian insumtheihna kan neih leh si loh avângin hêng kan taksa tâna pawl thei, zûk leh hmuam leh ruih theih thilte hian kan taksa, rilru leh thlarau chenin min tihchhiat phah zêl a ni.

Tûnlai naupang leh ÷halaite hi phone nei an ni fur tawh. Hêng khâwl thil ang chi rêng rêng hi ÷angkaina leh ÷atna tam tak an neih rual hian, kan hman thiam loh erawh chuan thil ÷a lo tih nân te, hun leh ngaihtuahna khawh ralna atân te kan hmang tam mah zâwk ÷hîn niin a lang. Kan zir lai aia kan rilru kan pêk zâwkna te, inkhâwm aia game khelh kan thlan ÷hîn zâwk te, ÷hian te nêna inkawm ai leh chhûngte bula awm aia phone khawih emaw, computer games khelh emaw ka thlan zâwk chuan ka tân thil ÷a lo tak leh min ei chhetu a ni tih kan hriat thiam a ÷ul a ni. Chuvângin, hêng thil ÷a takte hi min

tichhetu a nih loh nân a tâwka hman kan thiama, inbawihîr lo tûra insumtheih kan tum tlat tûr a ni.

Engkimah insûmtheihna neih hi a pawimawh. Thinrim te, thinchhiat te, mi chanchin a mawi lo zâwnga sawi te, dâwt sawi te, mi tâna ngaihnaawm lo tûr sawi mai te hi rilru hrisêl lo min siamsak theitu a nih avângin heng lakahte pawh hian insum theih a ngai. Lal Davida pawhin Pathian hnenah, “Ka hmui kawngkhâr hi vêng ang che,” tiin a dîl a ni. Hlim te pawh hi a ðha, nuam tih zâwng thil tih te pawh a ðha; hêngte hi kan mamawh a ni. Mahse, hlim lutuk tum te, nuam tûr zawn lutuk te pawh hi kan tân a ðha ber lo. Engkimah, kan lungngaih leh lâwm pawhin a tâwk hriat a ðha. A tâwk chin pelh hi chu kawng ðha lo a nih theih zâwk avângin insum theih tum tûr a ni.

Thu dik ðan ngam: Thu dik ðan ngam hi mi huaisen tihna a ni. Huaisen tih hian thil hlau lo, engkim zuam vek tihna a ni ngawt lo deuh. Mahni lam châna tûr emaw, vanduai zâwkna tûr emaw, mi huat nih phahna tûr emaw pawh ni se, thu dik a nih phawt chuan huaisen taka thu dik ðan ngam mi nih hi huaisenna dik tak a ni. Anannia leh Saphiri-te nupa chuan an ram an hralh a, a hralhna man chu a ðhen an zêp a, a ðhen chauh tirhkohte bulah an dah a. Thu dik ðan lova, thu dik lova an inthurual avângin an nupain an thi a ni tih Bible-in min hrih.

Tennis khel thiam hmingthang tak mai Mats Wilander-a chuan kum 1982-a French Open *semi final* a khelh ðumin, a chakna tûr point hnuhnung ber an khelh laiin a khingpui rawn vuak chu ‘a out’ tiin line duty chu a rawn au va. Mats Wilander-a chu chaka puan mai tûr a ni a. Mahse, Wilander-a chu *umpire*

bulah chuan a va kal a, “Kha ball kha a out lo. Dik lo chung a chak ka duh lo,” a va ti a, an khelh ðat phah leh ta a. Mahse, a tâwpah chuan Mats Wilander-a chu mawi tak leh dik takin a chak leh ta tho a ni. A tâna pawl thei zâwk tûrah pawh thu dik a ðan ngam a, a ropui hle a ni.

Mi dik leh dâwt sawi ngai lo mite hi Pathian duh zâwng an ni a; chuvângin, hetiang taka dikna ðan ngam mi huaisen nih hi kan tum ve rân a pawimawh. Naupang kan la nih lai aþanga dikna leh rinawmna kan ngaihhluta, nun chhuahpui kan tum tlat chuan kan puitlin hunah pawh mi rin tlâk leh mi dik, kohhran leh khawtlang tâna mi hman tlâk, Pathian tâna mi ðangkaiah kan ðang ngei ang.

Ngaihdamna thinlung: Khawvêla kan awm chhûng hian kan ngaih dân vekin thil a kal dâwn lo. Mi pawh ka chungah an ða vek dâwn lo va, thinrim châng pawh kan ngah ang. Mahse, Bible chuan, ‘*Thinrim ula, sual erawh chu sual suh u; in thinur chu niin tlâkpui suh se,*’ (Eph 4:26) tiin min hrilh tlat a ni. Vawiina ka thinrimna kha tireh lovin mut hnan loh tûr tihna a nih chu. Kan ðiante emaw, kan unauhte emaw, kan nu leh pate nêen emaw kan inhau a nih pawhin ngaihdam dil hreh loh tûr a ni. Chutiang bawkin, kan chung a thil tisual zâwk an nih pawhin ngaidam hmiah thei ila, kan hlim zâwk daih. Ngaihdam theihna thinlung kan neih loh chuan kan thinrimna kha a zual tawlh tawlh ang a, thinrim belhna tûr kan hmu zêl ang.

Kan Pathian hi mi ngaidam ðîn Pathian a ni. Kan sualte min ngaidam vek a, boral tûr kha Pathian faah min vuah leh a ni. Pathianin min ngaidam ang chiah hian keini pawh

inngaidam tawn tûr kan ni. ‘*Tu pawhin tu chungah pawh thu paw nei ang ula, indawh tawnin inngaidam tawn ula: Lalpan a ngaidam che u ang tak khân ngaidam ve rawh u*’ (Kol 3:13) tih a ni. Chuvângin, ngaihdamna thinlung put hi a hlu êm êm a, thil ho leh tê tham tê aţanga thil lian tak thleng pawh ngaidam theitu nih hi kan tum a ngai a ni. Kuta pem te reuh tê chu kan ngaihsak loh chuan a lo pûn a, pem lian pui, tihdam har zâwkah a lo  ang thei ang hian, ngaihdam theih loh thil pakhat kan neih chuan a pung z el a, nun hrehawm tak leh hlim lo takin kan awm phah thei a ni.

Inngaihtl awmna: Inngaihtl awm hi dawihzep n en a inang lo. Inngaitl awm chu chapo lo, mite chungah indah lo, mi chungah  hatna lant irtu, mite  anpui z awktu, mahni aia mi dang dah pawimawh hmasa z awktu tihte pawhin a sawi theih ang chu. Chapo chhan t ur hi tu mahin kan nei lo, Pathianin min p ek ang chiah z el nei kan ni a, kan chhuan berte pawh hi kan ta tak tak a ni chuang lo. Sum neiin hausa viau mah ila, ka thih hnuah chuan pawisa pakhat pawh hi ka mamawh d awn tawh lo. Ka thiamna leh theihna ka chhuang em? K arlova bo vek thei a ni. Ka hm el hatna te ka chhuang em? Kan vun te hi chuar mai t ur a ni. Chapo hi thil awl tak a ni a; mahse, chapona hi Pathian duh loh z awng tak mai a ni a. Chapona hian kan hriat loh hl an hian kawng  ha lovah min lo hruai thui thei hle mai a lo ni.

“*Tu pawh inngaihlu apiang an tl awm ang a, inngaitl awm apiang chawimawiin an awm ang,*” (Mt 23:12) tih Pathian thuin min hril h a. Tu mah Pathian hmaah chapo thei kan awm lo tih kan hriat reng a pawimawh. Mi inngaitl awm leh Pathian  ih taka nungte hi a t awpah chuan mi ham ha an ni.

Taimâkna: Pathian thu chuan, “Taimâk hi sum hlu a ni,” a ti tawp mai. Mi taima chuan eng pawh ti se taima takin a tih tûr a ti mai a, a tâwpah a taihmâk rah chhuah hlawhtlinna a nei thîn. Eng pawh ti ila, taimâkna tel lo chuan hlawhtlin tak tak a har hle a ni.

Mi tin hian mahni thawh tûr mawhphurhna kan nei theuh. Mahni in chhûngah te, sikulah te mawhphurhna kan nei vek a ni. Kan nu leh pate pawhin ni tin eizawnaah hnathawh tûr an nei vek. Kan hnathawh erawh chu a inang lo. Naupang kan nih lai chuan in chhûngah mawhphurhna lian tak kan la nei lo mai thei; mahse, nu leh pate theih ang anga tanpui bakah kan mawhphurhna lian tak chu zirlai kan nih chuan kan zirlaia thahnemngai tak leh taima taka zir hi a ni.

Thu awihna: Thu awih hi Pathian duh zâwng a ni a, kan Bible-ah hian thu awih pawimawhzia tam tak sawi tûr a awm rualin, thu awih loh pawh theihzia pawh chhiar tûr tam tak a awm a ni.

Nova kha Pathianin vawi khat chiah lawng tuk tûrin a hriattîr a. Kum za lai mai tui lêt tûr hmêl lang miah lovah lawng kha harsa takin a tuk a, mi nuihzat a hlawh phah a ni. Mahse, Pathian thu a awih avâng leh a fate pawhin an pa thu an awih avângin, tui a lo lêt khân amah leh a chhûngte zawng zawng bakah ramsa chi tinrêng an him phah ta a ni. Abrahamawh Pathianin a fapa neih chhun hlân tûrin a ti a, Pathian thu chu a zâwm mai; mahse, a thu awihna chiah kha Pathianin a duh chu a ni a, a fapa Isaaka aia hlan tûr berâm a pe leh mai a ni. Suria lal sipai hotu Naamana pawh a phâr a, a chhiahhlawh

naupangin Samari khuaa zâwlnei hnêna kal tûra a kawhhmuh chu awihin zâwlnei Elisa hnênah a va kal a. Elisa chuan, “Jordan luiah vawi sarìh va inbual rawh,” a lo ti a, chu thu chu awihin a va inbual a, a phâr chu a lo dam ta mai a ni.

Naupang pakhat, nu leh pa thu awih deuh mai hi a awm a. Tûm khat chu a pa nen ramhnuaiah an kal a. Chutia hna an thawh lai chuan a pa chuan, “Mama, kûn la, rawn tlan nghâl rawh,” a ti tuar a, fapa thu awih t̄hang tih takah eng mah sawi lo chuan a kûn a, a pa lamah chuan a tlan ta nghâl a. A lu chung maiah rûl a lo awm reng a, a lo chuk t̄ep hi a lo ni a! A pa thu a awih avângin a him phah ta a ni. He mipa naupang ang hi kan ni ve em aw?

Nu leh pa thu zâwm tûra hriattîr kan ni a, chu chu kan tân a t̄ha a, dam reina a ni tih Bible-in min hrilh. Kan nu leh kan pate hian min hmangaih a, kan t̄hatna tûr min duhsak êm êm a, an thu kan zawm khân Pathian thu kan zawm tihna a ni. Tûnlaiah nu leh pa aia hre zâwk leh fîng zâwka inngai, nu leh pa thu ngaisang lo an awm. Hei hi Pathian duh zâwng a ni lo. Pathian thu zâwma, kan nu leh pate thu kan awih phawt chuan malsâwmna pawh kan dawng ngei ang.

.....

